

Vrhovno sodišče
Civilni oddelek

VSRS Sodba in sklep II Ips 195/2018
ECLI:SI:VSRS:2018:II.IPS.195.2018

Evidenčna številka: VS00017713

Datum odločbe: 25.10.2018

Opravilna številka: VSL Sodba in sklep II Cp 1977/2017

II.stopnje:

Datum odločbe: 01.03.2018

II.stopnje:

Senat: mag. Rudi Štravs (preds.), Jan Zobec (poroč.), mag. Nina Betetto, dr. Mateja Končina Peternel, Tomaž Pavčnik

Področje: CIVILNO PROCESNO PRAVO - OBLIGACIJSKO PRAVO - POGODBENO PRAVO - USTAVNO PRAVO - VARSTVO POTROŠNIKOV

Institut: varstvo potrošnikov - potrošniška kreditna pogodba - potrošniška hipotekarna kreditna pogodba - posojilo v tuji valuti - dolgoročni kredit v CHF - valutno tveganje - dopustnost podlage - ničnost pogodbe - nejasni pogodbeni pogoji - nepošten pogodbeni pogoj - ekonomske posledice pogodbenega pogoja - pojasnilna dolžnost - informacijska dolžnost banke - način posredovanja informacij - načelo vestnosti in poštenja - slaba vera banke - monetarna politika - oderuška pogodba - znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank - indični dokaz - neposreden dokaz - verodostojnost priče - načelo dispozitivnosti - tuja sodna praksa - pravni interes za dajatveno tožbo - razpolaganje s tožbenim zahtevkom - dovoljenost revizije - nova dejstva in dokazi v reviziji

Jedro

V okviru pojasnilne dolžnosti mora biti kreditojemalec ne le seznanjen z možnostjo zvišanja ali znižanja vrednosti tuje valute, v kateri mora odplačevati kredit, temveč mora imeti tudi možnosti za oceno potencialno znatnih ekonomskih posledic pogodbenega pogoja ter njegovega vpliva na prevzete finančne obveznosti, torej na skupne stroške kredita. Biti mora obveščen, da prevzema valutno tveganje, ki ga bo ob devalvaciji valute, v kateri prejema dohodke, morda težko nosil. To med drugim pomeni pregledno pojasnjeno konkretno delovanje mehanizma, v katerega spada zadevni pogoj ter, če je to primerno, povezavo med tem mehanizmom in mehanizmom, določenim z drugimi pogoji, na podlagi česar lahko potrošnik z natančnimi in razumljivimi merili presodi, kakšne so ekonomske posledice, ki se jim izpostavlja. Pri tem je treba upoštevati ne le vsebino same pogodbe, temveč vse oglase in informacije, ki so bile potrošniku posredovane v okviru pogajanj.

Revizijska graja stališča sodišča druge stopnje o pretiranosti zahteve po izdelavi grafičnih simulacij vpliva različnih vrednosti CHF na anuitete za daljše časovno obdobje ni utemeljena. Revizijsko sodišče pritrjuje presoji, da gre za formalistično zahtevo in da ni mogoče trditi, da bi bila samo na ta način pojasnilna dolžnost res pravilno izpolnjena. Podlaga za tako zahtevo ne izhaja niti iz sodbe Sodišča EU v zadevi Andriuc niti iz konkretnega priporočila iz Priporočil Evropskega odbora za sistemska vlaganja CERS/2011/1 z dne 21. 9. 2011, na katerega se Sodišče EU (sicer obiter dictum in ne kot nosilni argument) sklicuje.

Bistvo sodbe Sodišča EU v zadevi Andriuc je predvsem v tem, da mora biti stopnja informiranja potrošnikov določene intenzivnosti, ne pa v predpisovanju točnega načina informiranja, npr. z izdelavo grafičnih prikazov in izračunov. Še toliko bolj, ker tako specifičnih zahtev v času sklepanja spornih kreditnih pogodb nacionalna zakonodaja ni predpisovala. Tak način informiranja v ekstenzivni obliki lahko vodi do točke prezasičenosti z informacijami in s tem omogoča tudi manipulacije in zavajanja (na primer z prikazom hipotetičnega, celo špekulativnega gibanja tečaja v korist potrošnikov). Revizijsko sodišče hkrati poudarja, da pretirana skrb za potrošnika tudi ni v skladu s pojmovanjem posameznika kot razumnega, preudarnega, avtonomnega in svobodnega subjekta, ki je sposoben sprejemati odgovorne, ekonomske, življenjske in osebne odločitve, s katerimi oblikuje svoje življenje. Kot lahko človekovo svobodo in dostojanstvo ogroža premajhna skrb zanj, ima lahko enak učinek tudi pretirana skrb. Ravnotežje med enim in drugim v konkretnem primeru izraža pojasnilna dolžnost, torej mehanizem, ki potrošniku omogoči seznanitev s potrebnimi informacijami, na podlagi katerih bo lahko sprejel odločitev, ki jo sam oceni kot zase najsprejemljivejšo. Lahko se odloči za tveganje in večje pričakovane koristi, ali pa za manjše koristi ob manjšem tveganju. Pravo posamezniku ne more ukazovati, kaj je zanj dobro in ga usmerjati k tistemu, kar samo ocenjuje kot koristno in dobro za povprečnega potrošnika.

Izrek

I. Revizija se zavrne.

II. Tožeča stranka sama krije svoje stroške revizijskega postopka.

III. Tožeča stranka mora toženi stranki povrniti njene stroške revizijskega postopka v višini 1.113,80 EUR v roku 15 dni od vročitve te odločbe, v primeru zamude z zakonskimi zamudnimi obrestmi, ki tečejo od poteka roka za prostovoljno izpolnitev obveznosti.

Obrazložitev

Oris zadeve in dosedanji potek postopka

1. Tožniki so s toženko sklenili dve kreditni pogodbi: Pogodbo o dolgoročnem deviznem kreditu v CHF št. ... z dne 13. 2. 2008 in 13. 3. 2008, ki je bila skupaj s Sporazumom o zavarovanju denarne terjatve na podlagi neposredno izvršljivega notarskega zapisa po 142. členu SPZ sklenjena v obliki notarskega zapisa opr. št. SV ... z dne 14. 3. 2007, ter Pogodbo o dolgoročnem deviznem kreditu v CHF št. ... z dne 13. 2. 2008 in 13. 3. 2008.

2. Kasneje je vrednost švicarskega franka (CHF) v primerjavi z vrednostjo evra (EUR) precej narasla, kar je pomenilo, da se je kreditna obremenitev za tožnike povečala, saj so morali za odplačilo mesečne anuitete, določene v CHF, porabiti večjo količino EUR.

3. V pravi so tožniki s primarnim tožbenim zahtevkom zahtevali ugotovitev, da so notarski zapis ter obe kreditni pogodbi nični in da je prva tožnica dolžna toženki plačati znesek 8.088,44 EUR, vsi trije tožniki nerazdelno pa znesek 30.468,40 EUR, ter ugotovitev, da je vknjižba hipoteke v korist toženke na solastnih nepremičninah prve tožnice in tretjega tožnika neveljavna in se izbriše. S podrednim tožbenim zahtevkom so zahtevali razvezo notarskega zapisa in obeh kreditnih pogodb ter naj se jim naloži plačilo zgoraj navedenih zneskov toženki, slednji pa izstavitev zemljiškoknjižne listine, ki bo podlaga za izbris hipoteke na obremenjenih nepremičninah.

4. Ničnost pogodb so tožniki utemeljevali z naslednjimi razlogi: sklenitev kredita v tuji valuti naj bi nasprotovala prisilnim predpisom; kreditni pogodbi naj bi ne imeli dopustne podlage; šlo naj bi za oduroški pogodbi; toženka naj bi pri sklepanju pogodb ne izpolnila svoje pojasnilne dolžnosti. Podredno predlagano razvezo pogodb pa so utemeljevali s spremenjenimi okoliščinami.

5. Sodišče prve stopnje je zavrnilo tako primarni kot podredni tožbeni zahtevek in tožnikom naložilo povračilo pravnih stroškov toženke.

6. Sodišče druge stopnje je ugodilo pritožbi toženke in izpodbijano sodbo razveljavilo v delu, ki se je nanašal na zavrnitev tožbenega zahtevka za plačilo zneskov 8.088,44 EUR in 30.468,40 EUR toženki (točke I./2. in I./3. ter II./2. in II./3. izreka izpodbijane sodbe), ter v tem delu tožbo zavrglo; zavrglo pa je tudi pritožbo tožnikov zoper ta del sodbe. Sicer pa je pritožbi tožnikov sodišče druge stopnje delno ugodilo in izpodbijano sodbo razveljavilo v delu, kjer je bil zavrnjen podredni tožbeni zahtevek (točki II.1 in II.4 izreka izpodbijane sodbe, torej kolikor ni tožbe v tem delu že samo zavrglo) in v stroškovnem delu (točka III. izreka izpodbijane sodbe). V preostanku je pritožbo tožnikov zavrnilo in v delu, kjer je bil zavrnjen primarni tožbeni zahtevek (kolikor ni tožbe v tem delu zavrglo), potrdilo izpodbijano sodbo. Odločitev o pritožbenih stroških je pridržalo za končno odločbo.

7. Tožniki so zoper sodbo sodišča druge stopnje vložili revizijo, v kateri zatrjujejo bistvene kršitve določb postopka in zmotno uporabo materialnega prava. Revizijskemu sodišču prvenstveno predlagajo, da izpodbijano sodbo spremeni tako, da primarnemu tožbenemu zahtevku v celoti ugodí, podrejeno pa predlagajo razveljavitev sodb sodišč nižjih stopenj in vrnitev zadeve v ponovno sojenje sodišču prve stopnje. Priglašajo revizijske stroške.

8. Revizija je bila vročena toženki, ki v odgovoru prvenstveno predlaga njeno zavrženje, podrejeno pa zavrnitev in priglašá stroške revizijskega postopka.

Dejanski okvir spora

9. V postopku so bila ugotovljena naslednja bistvena dejstva, na katera je revizijsko sodišče vezano:

- toženka (kot kreditodajalka) in tožniki (kot kreditojemalci) so s pogodbo o dolgoročnem deviznem kreditu z dne 14. 2. 2008 in 13. 3. 2008 pridobili kredit v znesku 115.495,00 CHF;

- rok vračila kredita je bil 20 let (240 mesečnih anuitet, z zapadlostjo prve v plačilo 31. 3. 2008, zadnje pa 28. 2. 2028), višina prvega anuitetnega obroka je bila 734,68 CHF, dogovorjena pogodbená obrestna mera pa 4,48 % letno (LIBOR + obrestna marža 1,70 %);

- prva tožnica je z drugo pogodbo (prav tako z dne 14. 2. 2008 in 13. 3. 2008) pridobila še en kredit v znesku 46.000,00 CHF;
- rok vračila tega kredita je bil 15 let (180 mesečnih anuitet, z zapadlostjo prve v plačilo 31. 3. 2008, zadnje pa 28. 2. 2023), dogovorjena pogodbeni obrestna mera pa 4,27 % letno (LIBOR + obrestna marža 1,50 %);
- kredit je bil zavarovan s hipoteko na nepremičninah prve tožnice in tretjega tožnika;
- oba kredita sta bila dana za nakup stanovanjske hiše;
- pred sklenitvijo kreditnih pogodb so imeli tožniki pri toženki tri sestanke in dva informativna razgovora glede gibanja tečaja in referenčne obrestne mere, pri čemer jim je uslužbenka toženke enakovredno pojasnila vse razpoložljive kredite, prednosti in slabosti kredita v CHF (nizka obrestna mera, valutno tveganje) ter kredita v EUR (višja obrestna mera, brez valutnega tveganja), pojasnila jim je, kaj pomeni valutno tveganje (to je možnost spremembe obroka v EUR zaradi gibanja tečaja) in da to tveganje prevzemajo oni sami, ter jim pokazala grafe o nihanju tečaja CHF/EUR za zadnjih nekaj let, ni pa napovedala, do kakšnih nihanj lahko pride v kvantitativnem smislu, ali jim zagotovila, da gre za varen kredit oziroma da bodo ta gibanja minimalna;
- tožniki so si pred sklenitvijo kreditnih pogodb vzeli en mesec časa za premislek;
- kreditni pogodbi sta določali, da kreditojemalci s podpisom pogodbe potrjujejo, da jih je banka seznanila s tveganjem najetja kredita v tuji valuti in da to tveganje prevzemajo;
- tožniki so imeli pravico do konverzije kredita iz CHF v EUR pod izrecno dogovorjenimi pogoji;
- Banka Slovenije (v nadaljevanju BS) je junija 2005 izdala Poročilo o finančni stabilnosti BS, v katerem je opozarjala na to, da je CHF na relativno nizkih ravneh in je pričakovati njegovo apreciacijo napram EUR, posledično pa tudi na izpostavljenost bank in njihovih komitentov tečajnemu tveganju;
- 4. 7. 2006 in 19. 12. 2007 je BS na vse banke in hranilnice naslovila dopisa z opozorili v zvezi z naravo in obsegom opozoril, ki naj bi jih banke dale strankam v zvezi s tveganji, ki izhajajo iz posojil v tuji valuti. Iz dopisa iz leta 2006 izhaja med drugim, da mora biti informiranje strank celovito in da morajo biti banke še posebej skrbne pri informiranju potrošnika glede tveganj, ki jih produkti prinašajo. Iz dopisa iz leta 2007 pa izhaja opozorilo na upočasnitev gospodarske rasti in na možnost zniževanja tečajev vrednostnih papirjev in nepremičnin; opozorilo na tveganje sprememb tečajev in na dobre prakse pri vsakodnevem poslovanju s komitenti; pričakovanje, da banke komitentu prednostno predstavijo svojo ponudbo produktov v EUR in na tej osnovi izračunajo kreditno sposobnost komitenta, za komitenta, ki želi posojilo v tuji valuti, pa ocenijo kreditno sposobnost upoštevajoč manj ugodne pogoje najemanja enakega posojila v EUR;
- do apreciacije CHF je začelo zlagoma prihajati leta 2008, ukrep švicarske centralne banke, ki je razveljavil minimalni menjalni tečaj med CHF in EUR, pa je bil sprejet leta 2015.

Nosilni razlogi za odločitev sodišč nižjih stopenj

10. V okviru presoje ničnosti pogodb (primarni tožbeni zahtevki) sta tako sodišče prve stopnje kot tudi sodišče druge stopnje ocenili, da je toženka pred sklenitvijo pogodb ustrezno izpolnila svojo pojasnilno dolžnost. Sodišče prve stopnje je zavzelo stališče, da bi kršitev pojasnilne dolžnosti, ki je zakonska prisilna dolžnost, sicer vodila do ničnosti pogodbe na podlagi prvega odstavka 86. člena Obligacijskega zakonika (v nadaljevanju OZ). Sodišče druge stopnje je to stališče korigiralo s pojasnilom, da Zakon o potrošniških kreditih (v nadaljevanju ZPotK) za primer neizpolnjene pojasnilne dolžnosti ni predpisoval ničnostne sankcije. Prav tako je menilo, da ničnost celotne kreditne pogodbe ne bi bila primerna sankcija v primeru ocene, da toženka ob sklepanju pogodbe ne bi zadostila svoji pojasnilni dolžnosti, saj vsako nasprotovanje kogentnim predpisom nima za posledico ničnosti pogodbe, še zlasti v primeru, kadar je sklenitev pogodbe prepovedana samo eni stranki (drugi odstavek 86. člena OZ) - v primeru kršitve pojasnilne dolžnosti torej banki. Kršitev te dolžnosti tudi ne pomeni, da je vsebina pogodbe v nasprotju s prisilnimi predpisi ali moralnimi načeli. Sodišče je opozorilo še na možnost delne ničnosti, če lahko pogodba ostane v veljavi brez ničnega določila.

11. Sodišče druge stopnje je izhajalo iz meril, ki jih je začrtalo Sodišče EU v zadevi C-186/15 z dne 20. 9. 2017 (Andriuc in drugi proti Banca Romaneasca SA; v nadaljevanju: zadeva Andriuc) in v tem okviru presojalo (ne)poštenost (in s tem povezano morebitno ničnost) pogodbenih pogojev. Tudi glavni predmet pogodbe je po stališču Sodišča EU namreč treba obravnavati kot pogoj, ki ni bil posamično dogovorjen. Pogoj ni nepošten, če je napisan v jasnem in razumljivem jeziku; temu pa ni zadoščeno že s samo formalno in slovnično razumljivostjo zapisa, temveč šele takrat, ko finančna ustanova kreditojemalcu posreduje informacije, ki zadostujejo za sprejem poučenih in preudarnih odločitev. Potrošnik mora biti ne le seznanjen z možnostjo spreminjanja tuje valute, temveč tudi zmožen oceniti potencialno znatne ekonomske posledice takega pogoja za njegove finančne obveznosti. Sodišče druge stopnje je ugotovilo, da sta obe sporni kreditni pogodbi napisani v slovnično jasnem in razumljivem jeziku, dejanske okoliščine konkretnega primera (povzete tudi v šesti do osmi alineji v 9. točki obrazložitve revizijske odločbe) pa kažejo na to, da je toženka tožnike ustrezno informirala o najemu kredita v CHF, pri čemer ji ni mogoče pripisati nepoštenosti oziroma nedobrovernosti. Toženka namreč ni mogla poznati

oziroma s kakršno koli stopnjo zanesljivosti napovedati ali pričakovati obdobja in obsega spremembe valutnega razmerja, ki je v absolutni domeni švicarske centralne banke; po presoji sodišča druge stopnje pa tudi Poročilo in oba dopisa BS - kolikor se nanašajo na poslovanje bank s komitenti - pomenijo zgolj splošna opozorila na dolžnosti poslovnih bank, ki jih imajo te že na podlagi Zakona o varstvu potrošnikov (v nadaljevanju ZVPot) in ZPotK; vse ob upoštevanju dejstva, da niti BS ni mogla predvideti časa in obseg ukrepov tuje nacionalne banke, ter dejstva, da je do najbolj daljnosežnega ukrepa švicarske centralne banke prišlo šele čez 10 let od izdaje Poročila. Zahtevo po izdelavi grafičnih prikazov različnih simulacij vpliva manjše, večje in katastrofalne vrednosti CHF za obdobje 20 let je sodišče druge stopnje ocenilo kot pretirano, saj je ex ante napoved gibanja tečaja nemogoča - razumna se zdi le ex post, ko je že znano, kdaj se je zgodilo trenutek največje spremembe. Take simulacije ne bi prispevale k bolj razsodni ali informirani odločitvi kreditorejmalcev in stališče, da bi bila le na ta način korektno izpolnjena pojasnilna dolžnost, je formalistično. Na podlagi navedenega je sodišče druge stopnje ocenilo, da bi se tožniki kot povprečno preudarni in pozorni potrošniki v konkretnem primeru morali in mogli zavedati, da lahko pride do (tudi večjega) nihanja tečaja in s tem spremembe vrednosti obroka v EUR. Kredit v CHF jim ni bil vsiljen, prav tako niso trdili, da jim ne bi mogel biti odobren kredit v EUR ali da bi se v primeru boljšega zavedanja tveganja za kredit sploh ne bi odločili.

12. Druga, za odločitev pomembna stališča sodišča druge stopnje, ki jih napada revizija, so še naslednja:

- za dajatveni zahtevek zoper same sebe tožniki nimajo pravnega interesa, zato je bilo treba v tem delu tožbo zavreči;
- kreditne pogodbe v tuji valuti noben predpis ne prepoveduje,¹ zato same po sebi ne nasprotujejo temeljnim obligacijskim načelom; prav tako ni nobene pravne podlage za sklep, da bi pri kreditu v tuji valuti morala imeti vrednost kredita ob izplačilu in ob vračilu enako kupno moč v domači valuti;
- tožniki niso izkazali ne objektivnega niti subjektivnega elementa oderuštva, saj ob sklenitvi pogodb med dajatvami ene in druge pogodbeni stranke ni bilo očitnega nesorazmerja; da bi toženka izkoristila njihovo stisko, neizkušenost, lahkomiselnost ali odvisnost pa tožniki niti niso dokazovali;
- referenčna nemška sodna praksa ni uporabljiva, saj obravnava izvedene finančne instrumente, ki terjajo večji obseg svetovanja in pojasnilne dolžnosti banke, sporni kreditni pogodbi pa nista taka instrumenta;
- slovensko pravo ne pozna dokaznih pravil, zato sodišče ni zavezano verjeti izpovedbi več prič samo zato, ker vse izpovedujejo enako, s tem da je pojasnilo, zakaj bolj verjame nasprotni prič (nezainteresiranost za izid spora, logična in življenjska prepričljivost);
- izpovedbe drugih komitentov, ki so sklenili kreditne pogodbe v CHF, bi bile lahko kvečjemu indic o toženkinem poslovanju, vendar indici proti neposrednim dokazom (listini in izpovedbi oseb, ki so sklepale konkretni posel) izgubijo moč;
- reklamni letak, na katerega so se sklicevali tožniki, ne more imeti dokazne teže, ker datira v leto 2004, sporni pogodbi pa sta bili sklenjeni leta 2008, ter se nanaša na obdobje, ko je bila valuta v Sloveniji SIT, ne pa EUR.

13. O podrednem tožbenem zahtevku za razvezo kreditnih pogodb zaradi spremenjenih okoliščin (112. člen OZ) bo moralo sodišče prve stopnje po navodilih sodišča druge stopnje ponovno odločati, saj se je v prvem sojenju ukvarjalo le z eno predpostavko za razvezo pogodb (možnostjo odvratne škodljivih posledic), ki pa jo je po oceni sodišča druge stopnje presodilo zmotno.

Povzetek bistvenih navedb strank v revizijskem postopku

Revizijske navedbe

14. Revidenti uvodoma grajajo odločitev o zavrženju tožbe (in pritožbe) v delu, kjer so (v korist toženke) postavili dajatveni zahtevek. Menijo, da je v primeru ničnosti ali razveze pogodbe treba upoštevati vzajemno povezanost kondicijskih zahtevkov (tudi pri „vzratnem poteku razmerja“ naj bi bilo treba ohraniti sinalagmatsko vez med vzajemnima obveznostima) v skladu s teorijo salda. Če tožniki ne bi postavili sočasnega dajatvenega zahtevka še v korist toženke, bi lahko toženka ugovarjala, da svoje obveznosti v korist tožnikov ni dolžna izpolniti. Pojasnilo sodišča, da tožniki ne morejo uveljavljati dajatvenega zahtevka zoper same sebe, naj bi tudi ne zadoščalo standardu obrazloženosti sodbe (kršitev iz 14. točke drugega odstavka 339. člena Zakona o pravnem postopku, v nadaljevanju ZPP).

15. Ugotovitev sodišča druge stopnje, da prikaz grafa ECB o vrednosti EUR proti CHF iz 12. točke obrazložitve drugostopenjske sodbe predstavlja nesporni dejanski okvir zadeve, naj bi bila protispisna. Tožniki naj bi se namreč med postopkom sklicevali na prikaz dolgoročnega gibanja tečaja od leta 1953 do 2015, saj kratkoročni prikazi onemogočajo razumevanje volatilnosti CHF in s tem povezanih tveganj.

16. Stališča glede dovoljenosti kredita v tuji valuti revizija graja kot posplošena, zmotna ter nasprotujoča namenu in vsebini potrošniške zakonodaje. Kredit v konkretnem primeru ni bil izplačan v CHF, temveč v EUR, kreditna obveznost tožnikov pa preračunana po toženkinem prodajnem tečaju. Kredit v tuji valuti naj bi bil torej zgolj „preobleka“ valutne klavzule. ZPotK

tega področja ni urejal, ker je kreditiranje v tuji valuti ob njegovem sprejemu prepovedoval že Zakon o deviznem poslovanju; sedaj pa naj bi bilo treba izhajati iz ratio legis ZPotK in ugotoviti, da vse, kar velja za valutno klavzulo, velja tudi za kreditiranje v tuji valuti. Enako pa naj bi veljalo tudi v primeru izplačila kredita v CHF, saj so za nakup dobrin v Sloveniji tožniki v vsakem primeru potrebovali domačo valuto. Bistvena naj bi bila obveznost tožnikov, izražena v EUR, ne pa količina CHF, ki jo morajo tožniki vrniti (načelo monetarnega nominalizma, na katero se sklicuje sodišče druge stopnje). V tem smislu naj bi bilo treba presojeti ravnotežje pogodbenih obveznosti, posledično pa tudi element oderuštva, ki naj bi ga sodišče sedaj presodilo zmotno.

17. Revidenti poudarjajo, da se na nemško sodno prakso, ki jo je sodišče druge stopnje označilo za nerelevantno, niso sklicevali zato, ker bi trdili, da sporni kreditni pogodbi predstavljata izvedena finančna instrumenta, temveč zato, ker naj bi po svojih lastnostih predstavljali vsaj kompleksna finančna instrumenta v širšem pomenu besede. Sodišče druge stopnje naj bi na te argumente ne odgovorilo.

18. Osrednjo presojo ničnosti revizija napada kot paradoksalno: medtem ko naj bi bilo gibanje CHF po mnenju sodišč nižjih stopenj nenapovedljivo za banke, pa naj bi se tožniki kot laiki morali valutnega tveganja zavedati. Izostala naj bi konkretizirana dokazna presoja dokumentov BS, na katere so se sklicevali tožniki, oziroma naj bi bila ta presoja zmotna in v nasprotju z vsebino teh dokumentov. Navedbe BS naj bi bile jasne in konkretne. Če bi bili potrošniki z njimi seznanjeni, tovrstnih kreditnih pogodb zagotovo ne bi sklepali. Teza o popolni nenapovedljivosti valutnih tečajev naj bi bila zgrešena. Toženka naj bi se zavedala, da dolgoročno ni vzdržen položaj tečajnih razlik, ki jih je v korist posojiljemalcev ustvarjal šibkejši CHF, saj naj bi to izhajalo celo iz njenega letnega poročila za poslovno leto 2006; iz njenega poročila za leto 2008 pa naj bi izhajali podatki o porastu v bilanci stanja iz naslova tečajnih razlik, izhajajočih iz kreditov strankam (revidenti priznavajo, da so navedbe o toženkinih poročilih revizijske novote, vseeno pa jih navajajo ilustrativno). Obvladovanje valutnega tveganja je v bančnem sektorju nujnost, zato banke razpolagajo s sofisticiranimi ekonometričnimi modeli napovedovanja. Da bi morale natančno vedeti, kdaj in za koliko se bodo tečaji spreminjali, pa tožniki niti niso trdili, zato je nepomembno tudi to, kdaj točno so se izpolnile napovedi BS. Valutni tečaji naj bi ne bili odvisni le od monetarne politike nacionalne banke. V zvezi s tem se revidenti sklicujejo na prispevek mag. Tatjane Šuler „Tveganost posojil v švicarskih frankih“, objavljen leta 2007 v uradni publikaciji BS, glede katerega naj bi do sedaj še ne dobili odgovora,² na strokovni prispevek T. J. Jordana za konferenco Kapitalmarktforum 2009 v Luksemburgu,³ ter na raziskavo Lenza in Savioza iz leta 2009, iz katere naj bi izhajal vpliv monetarne politike na menjalni tečaj le na ravni 7 - 15 % v zadnjem 26-letnem obdobju (1981 - 2007), v obdobju po 2006 pa naj bi bila večina variacij v menjalnem tečaju CHF pripisljiva nemonetarnim dejavnikom. Šlo naj bi torej za metodološko napačen pristop sodišča druge stopnje, ki naj bi dajal preveliko težo ukrepom švicarske centralne banke, posledično pa naj bi bila protislovna tudi teza, da je zahteva po izdelavi grafičnih prikazov simulacij pretirana. Take simulacije naj bi bile še toliko bolj nujne, če je gibanje tečaja nepredvidljivo. Preko njih potrošnik lahko razume, da že minimalna sprememba tečaja lahko znatno vpliva na povečanje njegovih obveznosti. Na te navedbe naj bi revidenti ne dobili odgovora. Razlogi izpodbijane sodbe glede izdelave simulacij pa naj bi tudi nasprotovali stališčem Sodišča EU. Priporočilo Evropskega odbora za sistemska vlaganja CERS/2011/1 z dne 21. 9. 2011 naj bi Sodišče EU namreč omenilo v kontekstu lastnega stališča, da ne zadošča zgolj informacija potrošniku o možnosti spremembe vrednosti tuje valute, zato naj bi bilo zavajajoča navedba sodišča druge stopnje, da gre za nezavezujoč predpis, ki ga Sodišče EU zgolj omenja. Posplošeno stališče o nepredvidljivosti sprememb tečaja naj bi bilo neskladno s stališčem Sodišča EU, da je pri presoji nepoštenosti pogodbenega pogoja treba upoštevati vse okoliščine, med njimi predvsem strokovno znanje in izkušnje bank, možnost nedobrovernosti in obstoj znatnega neravnotežja obveznosti.

19. Revizija nasprotuje stališču, da je ničnost celotne pogodbe neprimerna sankcija. Sklicuje se na stališča Sodišča EU v zadevah C-26/13 (Árpád Kásler, Hajnalka Káslerne Rábai proti OTP Jelzálogbank Zrt) in C-126/17 (ERSTE Bank Hungary Zrt proti Orsolya Czákó) ter na odločitev Vrhovnega sodišča RS v zadevi opr. št. II Ips 248/2006.

20. Nenazadnje revizija trdi, da je bilo pri dokazni oceni kršeno metodološko pravilo iz 8. člena ZPP. Dokazna ocena naj bi ne vsebovala nobene racionalne argumentacije, temveč naj bi bila zreducirana na prazno deklaracijo, kar naj bi rezultiralo v absolutni bistveni kršitvi postopka iz 14. točke drugega odstavka 339. člena ZPP in 22. člena Ustave RS. Tožnikom naj bi bila de facto odvzeta možnost dokazovanja ključnega dejstva, to je, kakšno je bilo toženkino svetovanje glede najema kredita v CHF. Z zaslisanjem prič - drugih komitentov, ki so najeli kredit v CHF - naj bi tožniki želeli dokazati, kakšna je bila toženkina prevladujoča poslovna politika, saj je logično in izkustveno najverjetneje, da sta bila vsebina in način svetovanja enaka tudi pri tožnikih; poenotene prakse pa naj bi toženka niti ne zanikala, zato naj bi šlo celo za nesporno dejstvo. Da je sodišče tožnikom usklajenost njihovih izpovedb štelo v škodo, naj bi bilo skregano z zdravom pametjo. Neutemeljeno naj bi sodišči odrekli dokazno moč toženkinemu reklamnemu letaku. Že v tem letaku (četudi iz leta 2004) naj bi toženka dejansko napovedovala gibanje tečaja SIT/CHF, saj naj bi zagotavljala, da gre za idealno rešitev in da do večanja mesečnih anuitet ne bo prišlo, ter s tem tovrstne kredite razglašala za varne, z minimalnimi tveganji.

Navedbe iz odgovora na revizijo

21. Toženka uvodoma ugovarja dovoljenosti revizije. Vrednost dajatvenih denarnih tožbenih zahtevkov, glede katerih je sodišče druge stopnje tožbo zavrglo, namreč ne presega 40.000,00 EUR, temveč znaša 8.088,44 EUR in 30.468,40 EUR. Glede ugotovitvenega dela zahtevka naj bi tožniki niti v tožbi niti kasneje med postopkom ne navedli vrednosti spornega predmeta, temveč so navedli le skupno nediferencirano vrednost vseh zahtevkov.

22. Sicer je toženka mnenja, da revizija ni utemeljena. Strinja se s presojo, da tožniki nimajo pravnega interesa za postavljene dajatvene zahtevke in da načelo sočasnosti izpolnitve ne igra nobene vloge; opozarja tudi, da je poračun obveznosti, ki so ga opravili tožniki, v vsakem primeru napačen.

23. Na revizijske navedbe o nedovoljenosti valutne klavzule toženka odgovarja, da gre v konkretnem primeru za pristni devizni kredit in da sta kreditni pogodbi jasno določali, da mora kreditojemalec na računu zagotoviti kritje v CHF. Na kakšen način ga bo zagotovil, je prepuščeno njemu. Tuje valute ni zavezan kupiti pri toženki. V zvezi z dovoljenostjo kredita v tuji valuti se sklicuje na odločbo Vrhovnega sodišča v zadevi opr. št. II Ips 201/2017 z dne 7. 5. 2018. Nanjo se sklicuje tudi v zvezi z (ne)obstojem očitnega nesorazmerja med medsebojnimi dajatvami ter s tem povezano podanostjo elementov oderuštva. Poudarja, da tožniki subjektivnega elementa oderuštva niti niso dokazovali.

24. Reviziji v delu, kjer ta graja osrednjo presojo ničnosti pogodb, toženka očita mešanje dveh sicer povsem ločenih vprašanj: a) jasnosti in razumljivosti pogodbene določbe o najetju in odplačevanju kredita v CHF in b) morebitne slabovernosti toženke glede vedenja o bodočem gibanju menjalnega tečaja. Šele v primeru ugotovitve, da je bil pogodbeni pogoj (to je tista sestavina pogodbe, ki je s strani podjetja enostransko določena, ne pa tista, ki je bila med pogodbenima strankama posamično dogovorjena) nejasen in nerazumljiv (torej da toženka ni izpolnila svoje pojasnilne dolžnosti), naj bi bilo treba opraviti presojo njegove (ne)poštenosti v skladu s smernicami Sodišča EU (dobra vera bank in obstoj znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank). Jasnost pogodbene določbe naj bi ne bila odvisna od kvantitete kasneje uresničenega valutnega tveganja: ne gre za to, da tožniki pogodbene določbe ne bi razumeli, temveč za to, da se niso uresničila njihova pričakovanja glede bodočega gibanja menjalnega tečaja. Slednjega pa potrošniška zakonodaja ne varuje. Toženka izhaja iz tega, da presoja (ne)poštenosti pogodbenega pogoja v konkretnem primeru sploh ne pride v poštev že zato, ker ni šlo za enostransko vsiljeni pogodbeni pogoj, temveč za individualni dogovor med strankama. Zmotna naj bi bila predpostavka sodišča druge stopnje, da naj bi Sodišče EU odločilo, da je treba vračilo kredita v tuji valuti (kot glavni predmet pogodbe) obravnavati kot pogoj, ki ni bil posamično dogovorjen. Presoja slabovernosti toženke naj bi torej sploh ne prišla v poštev. Če pa že, toženka pritrjuje sklepu, da njena slaba vera ni bila podana. Stališče glede neprimernosti ničnostne sankcije v primeru nepoštenega pogodbenega pogoja pa je po oceni toženke sodišče druge stopnje zavzelo le obiter dictum, saj v konkretnem primeru ni šlo za nepošten pogoj. S tem povezane revizijske navedbe naj bi bile zato brezpredmetne.

25. Toženka pritrjuje dokazni oceni dokumentov BS. Navedba iz Poročila BS iz leta 2005, da je v prihodnje pričakovati apreciacijo CHF, naj bi bila vsebinsko prazna, tožniki pa naj bi tudi ne substancirali, kdaj in v kakšnem obsegu naj bi se apreciacija pričakovala. V reviziji naj bi celo sami navajali, da napovedi BS iz leta 2005 z rastjo menjalnih tečajev v letu 2015 niti niso povezane. Njihove navedbe, da ni ključno, kdaj in za koliko naj bi se pričakovanja BS uresničila, naj bi bile zmotne. Prav s temi podatki namreč toženka ob sklepanju kreditnih pogodb ni razpolagala in jih zato tožnikom tudi ni mogla prikriti. Toženka pojasnjuje še, da Poročilo BS ni kazalo na gibanje tečaja CHF izven okvirjev njegovega preteklega gibanja, poleg tega pa je šlo le za kratkoročno napoved za obdobje 2005 - 2007, ki je predvidela zgolj 3 % apreciacijo. Po ugotovitvi sodišč nižjih stopenj so bili tožniki z gibanjem preteklega tečaja ob sklepanju pogodb leta 2008 seznanjeni. Dodatno seznanjanje z vsebino Poročila BS jim tako ne bi dalo nobenih informacij, ki bi jim olajšale sprejem odločitve za kredit v CHF; še zlasti, ker se napoved BS za obdobje 2005 - 2007 sploh ni uresničila (ni prišlo do apreciacije CHF). Nič naj ne bi potrjevalo trditve, da so iz dokumentov BS izhajali jasni zapisi o siceršnji veliki volatilnosti tečaja CHF; nasprotno: v 15-letnem obdobju pred sklenitvijo kreditnih pogodb naj bi bila njegova povprečna volatilnost zgolj 1,4 %. Revizijske navedbe glede pomena monetarnih in nemonetarnih dejavnikov na spremembo tečaja toženka označuje za revizijske novote, hkrati pa tudi za neutemeljene, saj so tako prvi kot drugi dejavniki izven toženkinega nadzora in možnosti predvidevanj. Nedopustne revizijske novote naj bi bile tudi navedbe v zvezi z delom poročila BS iz leta 2007 (prispevek mag. Tatjane Šuler) ter letnima poročiloma toženke iz let 2006 in 2008, hkrati pa naj bi bile zavajajoče. Zapis o dolgoročni nevzdržnosti položaja iz poročila iz leta 2006 naj bi se nanašal na obrestno in ne valutno tveganje, bistvenih sprememb tečaja pa toženka ni pričakovala; podatki iz leta 2008 pa naj ne bi kazali, da je zaradi sprememb tečaja toženka imela dobiček na račun kreditnejemalcev, temveč da je bilanca stanja porasla v celoti, torej tako aktiva kot pasiva, saj mora biti kot celota uravnana. Da toženka ni imela dobička iz tega naslova, izhaja iz njenega poslovnega izzida za leto 2008.

26. V zvezi z zatrjevano potrebo po hipotetičnih simulacijah višine anuitet v odvisnosti od menjalnega tečaja EUR/CHF toženka navaja, da gre za preprost linearni matematični izračun, ki bi ga tožniki zmogli izračunati tudi sami in na ta način oceniti ekonomske posledice svoje odločitve za najem kredita v CHF. Sprašuje se o obsegu svoje obveznosti izdelati take simulacije (za kolikšne spremembe tečaja in ali tudi za primer, ko bi bila sprememba tečaja kreditnejemalcem v korist) ter meni, da bi bile take simulacije lahko zavajajoče.

27. Toženka se strinja z odločitvijo sodišč nižjih stopenj, ki sta odrekli dokazno težo reklamnemu letaku iz leta 2004. Nelogično naj bi bilo, da bi uslužbenci toženke še leta 2008 kreditnejemalcem dajali enake informacije. Poleg tega naj bi letak iz leta 2004 nanašal predvsem na bolj stabilno obrestno mero kredita v CHF, ne pa na menjalni tečaj. Strinja se tudi s presojo, da pretirana usklajenost izpovedb prič lahko vzbudi sum v njihovo resničnost. Glede zavrnitve predloga za zaslišanje ostalih komitentov pa poudarja, da so tožniki po pozivu sodišča, naj izkažejo, da so seznam prič sploh poizkušali pridobiti pri toženki, ostali popolnoma pasivni.

Presoja dovoljenosti revizije

28. Revizija je dovoljena.

29. Sodišče prve stopnje je po predlogu toženke, naj tožnike pozove na specifikacijo vrednosti spornega predmeta, s sklepom z dne 1. 12. 2016 ugotovilo, da znaša vrednost spornega predmeta tako za primarni kot tudi za podredni tožbeni zahtevk 100.413,00 EUR, kar je vrednost, ki so jo navedli tožniki.⁴ Četudi vsak od njiju vsebuje po dva denarna in po dva nedenarna zahtevka, je po presoji sodišča treba tožbo obravnavati kot celoto, saj gre za kombinacijo ugotovitvenega oziroma oblikovalnega (razveznega) zahtevka ter s tem povezanih (vrnitvenih, izbrisnih) zahtevkov za odpravo posledic.

30. Tudi po presoji revizijskega sodišča gre (za potrebe ocene dovoljenosti revizije) za primer iz petega odstavka 367. člena ZPP, ki določa, da se vrednost izpodbijanega dela pravnomočne sodbe lahko ugotovi s seštevkom vrednosti posameznih zahtevkov oziroma delov teh zahtevkov, ki so še sporni, če je odločitev o reviziji odvisna od rešitve pravnih vprašanj, ki so skupna za vse navedene zahtevke, ali če so posamezni zahtevki med seboj tako povezani, da je odločitev o posameznem zahtevku odvisna od odločitve o drugem zahtevku. Ne glede na to, da sta v okviru primarnega tožbenega zahtevka dajaten zahtevka (ki niti posamično niti v skupnem seštevku sicer ne dosejata revizijskega praga 40.000,00 EUR) doživela drugačno usodo od ugotovitvenega - bila sta zavržena, medtem ko je bil slednji zavrnjen - to ne pomeni, da je treba v zvezi z njima ločeno presojati pravico tožnikov do revizije.⁵ V primeru presoje, da tožniki imajo pravni interes za njuno uveljavljanje, bi bila namreč vsebinska odločitev o njiju neločljivo povezana z odločitvijo o ugotovitvenem zahtevku.

31. Iz istega razloga je po presoji revizijskega sodišča revizija dovoljena zoper sklep o zavrženju tožbe glede dajatvenih zahtevkov v okviru podrednega tožbenega zahtevka. Slednji v delu glede oblikovalnega zahtevka za razvezo pogodbe in izstavitve zemljiškoknjižne listine sicer ni predmet revizijske presoje, saj je bila sodba sodišča prve stopnje v tem delu razveljavljena in vrnjena v ponovno sojenje. Če bi se izkazalo, da imajo tožniki pravni interes tudi za uveljavljanje dajatvenih zahtevkov, bi bila vsebinska odločitev o njiju neločljivo povezana z odločitvijo o oblikovalnem zahtevku. Tožnikom zato ni mogoče odvzeti pravice do revizije (češ da zahtevka sama po sebi sicer ne dosejata revizijskega praga) samo zato, ker odločitev o oblikovalnem zahtevku še ni pravnomočna.

32. Revizija zoper odločitev sodišča druge stopnje o zavrženju pritožbe tožnikov v delu zoper zavrnjeno odločitev sodišča prve stopnje o dajatvenih zahtevkih, pa je dovoljena na podlagi tretjega odstavka 384. člena ZPP.⁶

Presoja utemeljenosti revizije

33. Revizija ni utemeljena.

O pravnem interesu tožnikov za dajatveni zahtevk

34. Sodišče druge stopnje je pravilno presodilo, da tožniki nimajo pravnega interesa za dajatveni denarni zahtevk zoper same sebe ter tožbo v tem delu v skladu s prvim odstavkom 274. člena ZPP zavrglo; pravilno je ravnalo tudi z zavrnjenjem pritožbe tožnikov, naperjene zoper odločitev sodišča prve stopnje v tem delu. Pravni interes pravnice stranke za vložitev tožbe je podan, če bi ugoditev njeni zahtevi pomenila zanjo določeno pravno korist, ki je brez tega ne bi mogla doseči.⁷ Že na prvi pogled je očitno, da ugoditev dajatvenemu zahtevku, kakršnega so postavili, za tožnike ne bi pomenila take koristi. Obrazložitev sodišča druge stopnje je zato v tem delu zadostna in ne pomeni zatrevane kršitve iz 14. točke drugega odstavka 339. člena ZPP.

35. Revizijsko sodišče dodaja le, da sinalagmatska vez med vzajemnimi obveznostmi pogodbenih strank pri kondicijskih zahtevkih (na katero se sklicuje revizija) ne pomeni, da je kondicijske zahtevke mogoče presojati le, če so jih postavile vse (nasprotno) stranke v celoti; da bi bila torej eni stranki odvzeta pravica do presoje njenih zahtevkov, če jih druga stranka ne bi postavila, ter da bi morala zato imeti vsaka stranka možnost uveljavljati kondicijske zahtevke tudi v korist nasprotne stranke (in hkrati zoper sebe). Vsaka pravna stranka namreč sama prosto razpolaga s svojimi zahtevki. Pri zahtevkih iz sinalagmatskih (vzajemnih) pogodb velja, da sodišče ne prekorači zahtevka, če zahtevku ugodi, pri čemer v izreku sodbe izreče pogoj, da je toženec dolžan izpolniti le, če obenem tudi tožnik izpolni določeno obveznost. Vendar gre pri teh primerih le za določitev pogoja, pod katerim je toženec dolžan izpolniti obveznost. Pač pa bi bilo načelo dispozitivnosti prekršeno, če bi sodišče v takšnem primeru tožnika obsodilo na protidajatev, ne da bi toženec to uveljavljal z ustrežno nasprotno tožbo.⁸ Poleg tega lahko tožniki svojo obveznost izpolnijo tudi prostovoljno in ne le na podlagi sodne odločbe. Od vložitve tožbe torej nimajo pravne koristi, ki je drugače ne bi mogli doseči.

O grafu gibanja vrednosti EUR proti CHF

36. Revizijske navedbe o protispisnosti ugotovitve, da prikaz grafa ECB o gibanju vrednosti EUR proti CHF - ta je v 12. točki obrazložitev drugostopenjske sodbe prikazana za obdobje od leta 2008 do 2018 in za obdobje od leta 2000 do 2018 - predstavlja nesporni dejanski okvir zadeve, ne vzdržijo logične presoje. Za protispisnost oziroma za kršitev iz 15. točke drugega odstavka 339. člena ZPP gre v primeru napačnega povzemanja vsebine listin oziroma izpovedbe prič v sodbo. Revizijski očitek o protispisnosti v konkretnem primeru pa temelji na tem, da so se tožniki med postopkom sklicevali na (in tudi priložili) prikaz dolgoročnega gibanja tečaja od leta 1953 do 2015. Smiselno torej trdijo, da je prikaz kratkoročnega gibanja v drugostopenjski sodbi zato protispisna. Ker pa več vselej vsebuje tudi manj, ker torej zgodovinski prikaz dolgoročnega gibanja tečaja vsebuje tudi prikaz gibanja za krajše vmesno obdobje, pri čemer revidenti ne trdijo, da bi bil kratkoročni prikaz napačen, je revizijski očitek neutemeljen. Kateri od obeh prikazov omogoča boljše razumevanje volatilitnosti tečaja, pa je za presojno protispisnosti povsem nepomembno.

O dovoljenosti kreditnih pogodb v tuji valuti

37. Vrhovno sodišče je že v sklepu opr. št. II Ips 201/2017 z dne 7. 5. 2018 zavzelo stališče, da v relevantnem obdobju (v navedeni zadevi leta 2008, enako kot v tu obravnavani zadevi) sklenitev kreditne pogodbe v tuji valuti ni nasprotovala prisilnim predpisom. V izogib ponavljanju se zato sklicuje na razloge, vsebovane v 12. do 14. točki obrazložitve navedenega sklepa. Posebej pa dodaja naslednje: glavna pogodbeni obveznost obeh pogodbenih strank je bila v konkretnem primeru določena v CHF, zato gre za posojilo tuje valute (za pravi devizni kredit) in ne zgolj za „preobleko“ valutne klavzule. To velja ne glede na to, da je toženka hkrati zavezala zagotoviti črpanje kredita v valuti kupnine za stanovanje, če ta ne bi bila švicarski frank, in sicer po nakupnem podjetniškem tečaju toženke za CHF na dan črpanja.⁹ Kot pravilno navaja sodišče druge stopnje, gre le za način izpolnitve obveznosti, ki je sicer izražena v CHF. Prav tako na sklep, da gre za pravi devizni kredit, ne vpliva pogodbeni določba, da sme toženka v primeru, če tožniki v trenutku zapadlosti obveznosti na svojih računih ne zagotovijo kritja v CHF, zamenjati katero koli dobroimetje na njihovih računih v CHF po prodajnem podjetniškem tečaju toženke za CHF na dan bremenitve računa.¹⁰ Bistveno je namreč, da so prvenstveno tožniki sami dolžni zagotoviti kritje v CHF, kar pomeni, da imajo pri kupovanju te valute proste roke glede časa nakupa in ponudnika.

38. Revizijsko sodišče pri tem ponavlja še svoje stališče iz 14. točke obrazložitve sklepa opr. št. II Ips 201/2017, da bi bilo ravnanje toženke, če bi za preračun anuitet res uporabljala lasten prodajni tečaj tuje valute, lahko opredeljeno kot nepošteno; vendar tudi takšno ravnanje ne bi pomenilo ničnosti celotne kreditne pogodbe, temveč bi tožniki lahko zahtevali le, da se pri preračunu uporabi srednji tečaj Banke Slovenije in povrnitev morebitne škode, ki bi jim nastala zaradi uporabe nepoštenega tečaja v preteklosti.

O oderuškem poslu

39. V zvezi s presojo oderuštva revizija zgolj navrže, da je sodišče druge stopnje zmotno izhajalo iz poenostavljene ugotovitve, da med obojestranskimi dajatvami ni bilo očitnega nesorazmerja, ne izpodbija pa ugotovitve, da tožniki niso dokazali (niti posebej dokazovali) subjektivnega elementa oderuštva. Ker morata biti podana oba elementa oderuštva kumulativno, je zato pravilen sklep sodišča druge stopnje, da sporni kreditni pogodbi nista oderuški.

O nemški sodni praksi

40. Četudi drži, da tožniki v pritožbi niso trdili, da bi bili sporni kreditni pogodbi izvedena finančna instrumenta, temveč vsaj kompleksna finančna instrumenta, to ne pomeni, da bi se bilo sodišče druge stopnje zato dolžno opredeljevati do referenčne nemške sodne prakse, ki se nanaša (le) na izvedene finančne instrumente. Obseg in vsebina pojasnilne dolžnosti, ki jo terja svetovanje v primeru slednjih, pač ni enaka obsegu in vsebini pojasnilne dolžnosti, kadar ne gre take instrumente.¹¹ Kakšna naj bi bila pojasnilna dolžnost v konkretnem primeru, pa je sodišče druge stopnje podrobno pojasnilo.

O jasnosti in razumljivosti ter poštenosti pogodbenih pogojev

41. Sodišče druge stopnje se uvodoma korektno povpraša, »[...] ali sta bili pogodbi zaradi tega, ker so tožniki kot kreditorejmalci prevzeli obveznost v tuji valuti, zaradi konkretnih okoliščin njihovega sklepanja po kriterijih prava varstva potrošnikov nepošteni in potemtakem nični. To slednje v sebi skriva še posebno vprašanje, ali je ničnost ustrezna sankcija tudi v primeru, da je imelo ravnanje toženke ob sklepanju pogodb kakšno pomanjkljivost.« V nadaljevanju (med drugim) pojasnjuje, da so po ZVPot nepošteni pogodbeni pogoji nični; da pa se po stališču Sodišča EU jasni in razumljivi pogodbeni pogoji izogonejso presoji nepoštenosti. Nato presodi, ali je bil v konkretnem primeru dogovor o kreditu v CHF jasen in razumljiv (torej ali je toženka izpolnila svojo pojasnilno dolžnost), ali je toženka morebiti ravnala nepošteno ter ali je ob sklepanju posla obstajalo morebitno znatno neravnotežje med dajatvami pogodbenih strank. Ker oceni, da dogovor ni bil nepošten, meni, da ničnost ni podana. V nadaljevanju še doda, da »[...] ničnost ni primerna sankcija niti v primeru ocene, da toženka ob sklepanju pogodbe ne bi zadostila kriterijem po poštenem, jasnem in razumljivem informiranju tožencev o tem, kakšen rizik prevzemajo.« Meni, da za to ni podlage niti v zadevi Andriciuc, niti v domačih predpisih, saj ZPotK ni določal ničnostne sankcije za primer neizpolnjene pojasnilne dolžnosti, tudi sicer pa je ničnost (celotne pogodbe) skrajna sankcija. Opozarja na možnost delne ničnosti in na posledice, kadar je sklenitev pogodbe prepovedana samo eni stranki.

42. Materialnopravna izhodišča za presojo ničnosti kreditnih pogodb, sklenjenih v tuji valuti, je Vrhovno sodišče začrtalo v že omenjenem sklepu opr. št. II Ips 201/2017. Ta izhodišča se v bistvenem ujemajo z zgoraj povzetimi stališči sodišča druge stopnje, zato revizijsko sodišče v nadaljevanju ponavlja zgolj njihovo bistvo.

43. ZVPot je v 22. členu določal, da morajo biti pogodbeni pogoji jasni in razumljivi. V nasprotnem se nejasna določila razlagajo v korist potrošnika. Sankcija ničnosti pa je predpisana za pogoje, ki bi bili do potrošnika nepošteni (23. člen ZVPot). ZVPot izrecno ne določa, ali je mogoča presoja nepoštenosti glavnega predmeta pogodbe, kar zagotovo predstavlja tudi dogovor o valuti vračila kredita. V skladu z načelom lojalne razlage evropske Direktive 93/13/EGS o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (v nadaljevanju Direktiva 93/13/EGS), določbe katere so bile implementirane v ZVPot, je treba skleniti, da je presoja nepoštenosti glavnega predmeta pogodbe mogoča le, če je bil ta določen nejasno.¹² Šele če se izkaže, da banka potrošniku ni dala ustreznih pojasnil (torej če ni pravilno izpolnila svoje pojasnilne dolžnosti) in zato pogodbeni določbe ni moč šteti za jasno in razumljivo, je mogoča tudi presoja nepoštenosti glavnega predmeta pogodbe. V okviru slednje je treba predvsem presoditi, ali je banka ravnala v dobri veri ter obstoj morebitnega znatnega neravnotežja

med pravicami in obveznostmi strank. Šele ugotovitev o nepoštenosti pogodbenega določila namreč vodi do pravne posledice ničnosti tega določila in/ali celotne pogodbe. Namen izrecnega določila o ničnostni sankciji je, naj potrošniki zaradi nepoštenih pogojev ne trpijo nikakršnih negativnih posledic in naj jih takšni pogoji ne zavezujejo. Če pa se izkaže, da gre zaradi pomanjkljive izpolnitve pojasnilne dolžnosti (le) za nejasno določilo, ki ga ni mogoče opredeliti za nepoštenega (ker slaba vera banke ali obstoj znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi strank ni izkazana), posledica kršitve pojasnilne dolžnosti ne more biti ničnost kreditne pogodbe oziroma njenega spornega določila.

44. Toženka v odgovoru na revizijo navaja, da presoja (ne)poštenosti pogodbenega pogoja v konkretnem primeru ne pride v poštev že zato, ker naj bi šlo za individualni dogovor med strankama in ne za enostransko vsiljeni pogodbeni pogoj. Očitek ni utemeljen. Po presoji revizijskega sodišča spornega določila o vračilu kredita v CHF v okoliščinah konkretnega primera ni mogoče šteti za posamično dogovorjeni pogoj, ki bi se v vsakem primeru lahko izognil presoji nepoštenosti. Gre namreč za situacijo, ko ima potrošnik na voljo več pogodbenih klavzul (denimo o vračilo kredita v isti valuti, v kateri je bil dan, ali pa v drugi valuti, z vezavo na drugo valuto ipd.), med katerimi lahko prosto izbira. Zato, gledano strogo formalno, ni mogoče šteti, da mu je bil pogoj vsiljen. Vendar pa gre tu za tipsko obliko pogojev, ki jih banka vnaprej enostransko pripravi. Revizijsko sodišče zato meni, da sodijo v okvir razlage Sodišča EU v zadevi Andriciuc, kjer to navaja, da je »[...] treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da pojem „glavni predmet pogodbe“ v smislu te določbe zajema pogodbeni pogoj, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, vsebovan v pogodbi o posojilu, izraženem v tuji valuti, ki ni bil posamično dogovorjen¹³ in na podlagi katerega je treba posojilo vrniti v isti tuji valuti, v kateri je bilo sklenjeno, če ta pogoj določa bistveno storitev, ki to pogodbo opredeljuje.«¹⁴ Ko je tako, se ne morejo izogniti presoji nepoštenosti.

45. Glede na zgoraj navedeno pa ima toženka prav, ko opozarja, da presoja (ne)poštenosti ne pride v poštev, če sodišče presodi, da je pogodbeni pogoj jasen in razumljiv. Ko je v obravnavani zadevi sodišče druge stopnje presodilo, da je banka svojo pojasnilo dolžnost ustrezno izpolnila, zato niti ne bi bilo treba presojati, ali je pri sklepanju pogodbe ravnala v dobri veri in ali je morebiti med pravicami in obveznostmi strank obstajalo znatno neravnotežje. Navedeno velja pod predpostavko, da je bila presoja jasnosti in razumljivosti pogodbenih pogojev pravilna. Prav v (ne)pravilnost te presoje pa je usmerjen del osrednje revizijske kritike.

46. Kriterije v zvezi z obsegom pojasnilne dolžnosti bank je začrtalo Sodišče EU, v sklepu opr. št. II Ips 201/2017 pa jih je kasneje povzelo tudi Vrhovno sodišče.¹⁵ Kreditojemalec mora biti ne le seznanjen z možnostjo zvišanja ali znižanja vrednosti tuje valute, v kateri mora odplačevati kredit, temveč mora imeti tudi možnosti za oceno potencialno znatnih ekonomskih posledic pogodbenega pogoja ter njegovega vpliva na prevzete finančne obveznosti, torej na skupne stroške kredita. Biti mora obveščen, da prevzema valutno tveganje, ki ga bo ob devalvaciji valute, v kateri prejema dohodke, morda težko nosil. To med drugim pomeni pregledno pojasnjeno konkretno delovanje mehanizma, v katerega spada zadevni pogoj ter, če je to primerno, povezavo med tem mehanizmom in mehanizmom, določenim z drugimi pogoji, na podlagi česar lahko potrošnik z natančnimi in razumljivimi merili presodi, kakšne so ekonomske posledice, ki se jim izpostavlja. Pri tem je treba upoštevati ne le vsebino same pogodbe, temveč vse oglase in informacije, ki so bile potrošniku posredovane v okviru pogajanj.

47. Sodišče druge stopnje je v okviru presoje jasnosti in razumljivosti pogodbene določbe upoštevalo njeno slovnično jasnost in razumljivost ter okoliščine pri sklepanju pogodbe, ki jih je razkril izvedeni dokazni postopek, in sicer: da so imeli tožniki pri toženki pred sklenitvijo pogodbe tri sestanke in dva informativna razgovora glede gibanja tečaja in referenčne obrestne mere ter da so si vzeli en mesec časa za razmislek; da jim je uslužbenka toženke enakovredno pojasnila vse razpoložljive kredite, prednosti in slabosti kredita v CHF (nizka obrestna mera, a z valutnim tveganjem) ter kredita v EUR (višja obrestna mera, a brez valutnega tveganja), da jim je pojasnila, kaj pomeni valutno tveganje (to je možnost spremembe obroka v EUR zaradi gibanja tečaja) in da to tveganje prevzemajo oni sami, ter da jim je pokazala grafe o nihanju tečaja za zadnjih nekaj let. Ni pa napovedala, do kakšnih nihanj lahko pride v kvantitativnem smislu, ali jim zagotovila, da gre za varen kredit oziroma da bodo ta gibanja minimalna. Kot pretirano je sodišče druge stopnje ocenilo zahtevo po izdelavi grafičnih prikazov različnih simulacij vpliva manjše, večje in katastrofalne vrednosti CHF za obdobje 20 let. Že na podlagi ostalih prejetih informacij naj bi se tožniki, ki jih je treba obravnavati kot razumno pozorne in preudarne potrošnike, morali in mogli zavedati možnosti spremembe obroka v EUR.

48. Revizija to presojo napada preko zatrjevanje kršitve metodološkega napotka iz 8. člena ZPP. Očitek, da bi sodišči nižjih stopenj morali upoštevati toženkin reklamni letak o kreditih v CHF iz leta 2004, je neutemeljen. Ne le, da tožniki tega letaka sploh niso prejeli in da že zato na njihovo konkretno odločitev sam po sebi ni mogel vplivati, revizija ne uspe prepričati niti v to, da bi bil tak letak sploh primeren dokaz za dokazovanje splošne toženkinine poslovne politike v času sklepanja spornih kreditnih pogodb. Pravilno je pojasnilo sodišča druge stopnje, da je bil letak izdan v nekem drugem časovnem obdobju, to je štiri leta pred sklepanjem spornih pogodb, ko je bila nacionalna valuta še SIT. Trditev, da so kredite v tuji valuti enako oglaševale tudi kasneje, ne presega gole špekulacije.

49. Revidenti sodiščema nižjih stopenj neutemeljeno očitajo tudi, da jim je bilo dokazovanje toženkinine poslovne politike v relevantnem času onemogočeno z zavrnitvijo dokaznega predloga za zaslišanje drugih toženkininih kreditojemalcev. Sodišče prve stopnje je tak dokaz zavrnilo kot nepotreben, saj naj bi svetovanje v drugih primerih ne bilo pomembno za ugotovitev dejstva, kako je toženka tožnikom svetovala v konkretnem primeru. Sodišče druge stopnje pa je sprejelo stališče, da bi bila na tak način ugotovljena dejstva le indici, ki izgubijo moč proti neposrednim dokazom, s katerimi je sodišče razpolagalo.

50. Revizijsko sodišče ocenjuje, da sodišče druge stopnje s tem ni nedovoljeno dopolnilo razlogov dokaznega sklepa. Ne gre namreč za bistveno drugačno obrazložitev: za ugotavljanje odločilnih dejstev dajeta obe sodišči prednost neposrednim dokazom. Tožnikom tudi ni bila odvzeta možnost dokazovanja ključnega dejstva, to je, kakšno je bilo toženkino svetovanje glede najema kredita v CHF. Svoje trditve so namreč lahko dokazovali tudi z neposrednim dokazom - z lastnim zaslišanjem. Vendar sta sodišči (v okviru proste dokazne ocene) presodili, da bolj verjameta izpovedbi uslužbenke, ki je z njimi sklepala konkreten posel, in tudi obrazložili zakaj. Pri tem (pretirana) usklajenost izpovedb tožnikov ni bila edini razlog (glej tč. 34 obrazložitve sodbe sodišča druge stopnje).¹⁶ Tudi ne gre za primerljivo situacijo kot v sklepu opr. št. II Ips 201/2017, kjer je revizijsko sodišče presodilo, da je bila zaradi zavrnitve dokaznega predloga za zaslihanje drugih toženkinih kreditojemalcev kršena tožnikova pravica do izjave. V navedeni zadevi je namreč sodišče druge stopnje nedovoljeno dopolnjevalo sicer povsem pavšalne razloge sodišča prve stopnje za zavrnitev tožnikovega indičnega dokaznega predloga; razen tega je bila podana neenakopravna obravnava obeh strank, saj je sodišče ugodilo toženkinemu dokaznemu predlogu za izvedbo indičnega dokaza: zaslišalo je vodjo poslovalnice, ki pri sklepanju pogodbe ni bil prisoten. V tu obravnavani zadevi pa je sodišče presodilo listino in izpovedbe prič, ki so bile navzoče pri sklepanju konkretnih spornih kreditnih pogodb. Uslužbenka toženke ni izpovedovala o splošnem, običajnem načinu svetovanja strankam, temveč o vsebini konkretnega razgovora s tožniki. Na pričo A. A., ki ni bil navzoč pri sklepanju kreditnih pogodb, pa se je sodišče sklicevalo zgolj v potrditev navedb, da uslužbenci niso preferirali kreditov v CHF napram kreditom v EUR, ne pa tudi v zvezi s tem, kako so pojasnjevali tveganja kreditov v CHF. V tem delu torej ne gre niti za kršitev pravice tožnikov do izjave niti za kršitev metodološkega napotka; pravilnosti same dokazne ocene pa revizijsko sodišče v okviru svojih revizijskih pooblastil ne sme presojsati.

51. Revizijska graja stališča sodišča druge stopnje o pretiranosti zahteve po izdelavi grafičnih simulacij vpliva različnih vrednosti CHF na anuitete za daljše časovno obdobje ni utemeljena. Revizijsko sodišče pritrjuje presoji, da gre za formalistično zahtevo in da ni mogoče trditi, da bi bila samo na ta način pojasnilna dolžnost res pravilno izpolnjena. Podlaga za tako zahtevo ne izhaja niti iz sodbe Sodišča EU v zadevi Andriciuc niti iz konkretnega priporočila iz Priporočil Evropskega odbora za sistemska vlaganja CERS/2011/1 z dne 21. 9. 2011, na katerega se Sodišče EU (sicer obiter dictum in ne kot nosilni argument) sklicuje. Iz omenjenega priporočila namreč izhaja (le), da se nacionalnim nadzornim organom in državam članicam priporoča, da od finančnih institucij zahtevajo, da posojilojemalcem dajo ustrezne informacije o tveganjih pri dajanju posojil v tujih valutah, ki bi morale posojilojemalcem zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev ter bi morale vsebovati vsaj to, kako bi na obroke za odplačilo posojila vplivala zelo velika depreciacija zakonitega plačilnega sredstva države članice, kjer ima posojilojemalec stalno prebivališče, in povečanje tujih obrestnih mer. Konkretnega načina pojasnila torej priporočilo ne opredeljuje. To je tudi razumljivo, saj gre za mehko, nezavezujoče pravo, ki državam priporoča, svetuje in jih neobvezno usmerja ter jim s tem pušča maneverski prostor, ali (in na kakšen način) bodo formalizirale način pojasnilne dolžnosti (prim. V. odstavek 288. člena Pogodbe o delovanju EU). Tudi pa ni mogoče spregledati, da priporočilo govori (le) o informaciji o vplivu velike depreciacije domače valute na anuitete, zato se revizija neutemeljeno zavzema za to, da bi banka morala napraviti simulacije o vplivu minimalnih tečajnih sprememb. Uporaba omenjenih priporočil na pravno zavezujoč način tudi ne bi bila v skladu z ustavno prepovedjo povratne veljavnosti predpisov (155. člen Ustave RS). Sodišče druge stopnje namreč utemeljeno opozarja, da gre za priporočilo iz leta 2011, medtem ko sta bili sporni kreditni pogodbi sklenjeni leta 2008.

52. Bistvo sodbe Sodišča EU v zadevi Andriciuc je predvsem v tem, da mora biti stopnja informiranja potrošnikov določene intenzivnosti, ne pa v predpisovanju točnega načina informiranja, npr. z izdelavo grafičnih prikazov in izračunov. Še toliko bolj, ker tako specifičnih zahtev v času sklepanja spornih kreditnih pogodb nacionalna zakonodaja ni predpisovala. Pritrditi je treba sodišču druge stopnje, da tak način informiranja v ekstenzivni obliki lahko vodi do točke prezasičenosti z informacijami in s tem omogoča tudi manipulacije in zavajanja (na primer z prikazom hipotetičnega, celo špekulativnega gibanja tečaja v korist potrošnikov). Revizijsko sodišče hkrati poudarja, da pretirana skrb za potrošnika tudi ni v skladu s pojmovanjem posameznika kot razumnega, preudarnega, avtonomnega in svobodnega subjekta, ki je sposoben sprejemati odgovorne, ekonomske, življenjske in osebne odločitve, s katerimi oblikuje svoje življenje. Kot lahko človekovo svobodo in dostojanstvo ogroža premajhna skrb zanj, ima lahko enak učinek tudi pretirana skrb. Ravnotežje med enim in drugim v konkretnem primeru izraža pojasnilna dolžnost, torej mehanizem, ki potrošniku omogoči seznanitev s potrebnimi informacijami, na podlagi katerih bo lahko sprejel odločitev, ki jo sam oceni kot zase najsprejemljivejšo. Lahko se odloči za tveganje in večje pričakovane koristi, ali pa za manjše koristi ob manjšem tveganju. Pravo posamezniku ne more ukazovati, kaj je zanj dobro in ga usmerjati k tistemu, kar samo ocenjuje kot koristno in dobro za povprečnega potrošnika.

53. Priporočila glede obsega pojasnilne dolžnosti je bankam podala tudi BS v dveh dopisih iz let 2006 in 2007, katerih vsebina (kot jo je ugotovilo sodišče druge stopnje in na kar je revizijsko sodišče vezano) je povzeta v dvanajsti alineji 9. točke obrazložitve te sodbe. Revizijsko sodišče pritrjuje oceni sodišča druge stopnje, da gre za splošna opozorila na dolžnosti poslovnih bank, ki niso presegala tistih, izhajajočih iz takrat veljavnih predpisov¹⁷ ter iz načela vestnosti in poštenja. BS pretežno opozarja na celovito informiranje o valutnem tveganju in ne konkretizira obširneje, kakšno naj bi tako celovito informiranje bilo. Revizija pa tudi ne navaja, da bi toženka kršila katerega od nekoliko bolj opredeljenih navodil bankam, ki izhajajo iz teh dveh dopisov (npr. da ni prednostno predstavljala ponudbe v EUR ipd.).

54. Preostali del revizijske graje se nanaša na tiste konkretne okoliščine, ki po svoji naravi sodijo istočasno v okvir presoje, ali je bila pojasnilna dolžnost opravljena pošteno, kot tudi v okvir (morebitne nadaljnje) presoje, ali je sporni pogodbeni pogoj nepošten zaradi bankine nedobrovernosti (in znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi strank). Pošteno opravljena pojasnilna dolžnost pomeni „igro z odprtimi kartami“, ki pogodbeno stranko zavezuje, da drugi pogodbeni

stranki ne prikrije nobene pomembne informacije, ki bi lahko vplivala na odločitev za sklenitev pogodbe. Gre za dolžnost razkritja vseh okoliščin, ki bi jih banka ob sklenitvi pogodbe (upoštevaje njeno strokovno znanje in izkušnje glede mogočih sprememb menjalnih tečajev in tveganj pri posojilih v tuji valuti) lahko poznala in ki bi lahko vplivale na njeno poznejše izvajanje, ker pomeni pogoj neravnotežje med strankami, ki se lahko pokaže šele med izvajanjem pogodbe.

55. Razumen je sklep sodišča druge stopnje, da zanesljive in natančne napovedi glede obdobja in obsega spremembe valutnega razmerja niso mogoče. V sami naravi tveganja je nepoznavanje prihodnosti in neobvladovanje dejavnikov, ki vplivajo na realizacijo tveganja. Iz tega sklepa pa ne izhaja stališče o popolni nenapovedljivosti gibanja tečaja, kot to zmotno meni revizija. Za strokovnjake je vpliv določenih dejavnikov gotovo predvidljiv, ne morejo pa predvideti enostranskih ukrepov, kakršen je bil v konkretnem primeru ukrep švicarske centralne banke iz leta 2015, ki je imel največji vpliv na vrednost CHF. Revizija sicer meni, da sodišče druge stopnje pripisuje prevelik pomen monetarni politiki švicarske centralne banke. V zvezi s tem je treba pojasniti naslednje. Oboji - tako banke kot kreditojemalci - so se vsekakor morali in mogli zavedati valutnega tveganja, kar pa ne pomeni, da je bila uresničitev tveganja napovedljiva z določeno stopnjo natančnosti. Tožnikom je bil pred sklenitvijo kreditnih pogodb predložen graf o nihanju tečaja CHF/EUR za zadnjih nekaj let. Že na podlagi tega prikaza, ki je kazal tako padec kot rast CHF, so se morali in mogli zavedati, da ni stvarno pričakovanje, da bi v naslednjih 20 oziroma 15 letih (kar je bila doba dogovorjenega vračila kreditov) vrednost CHF v razmerju do EUR ostala enaka ali zgolj padala, in sicer neodvisno od monetarne politike švicarske centralne banke, torej četudi ta ne bi sprejela ukrepov, ki so imeli na tečaj največji vpliv. Drugače povedano: mogli so se zavedati, da je tveganje realno in da se lahko v dobi odplačevanja kredita kadar koli uresniči oziroma, da se v določeni meri najbrž celo bo uresničilo. Izrecno so bili opozorjeni tudi na to, da se bo v takem primeru evrska protivrednosti njihove anuitete povišala.

56. Tožniki so v postopku trdili, da so (predvsem) iz poročila BS iz leta 2005 izhajale jasne informacije o povečani stopnji tveganja, ki jim jih je toženka zamolčala in s tem ravnala nepošteno. Treba je bilo torej presoditi, ali je ta dokument res vseboval take informacije, da bi toženka lahko razumno pričakovala, da tožniki - če bi bili z njimi seznanjeni - ne bi sprejeli spornega pogodbenega pogoja. Revizijska graja, da je v tem delu izostala konkretizirana dokazna presoja, ni utemeljena. Sodišče druge stopnje je presodilo, da dokument nima takega pomena, kot so mu ga pripisovali tožniki, temveč da gre zgolj za splošna opozorila v zvezi z izpostavljenostjo bank in komitentov tečajnemu tveganju, upošteva, da je bil CHF leta 2005 na nizki ravni in da je bilo pričakovati apreciacijo. Temu sklepu revizijsko sodišče pritrjuje. Dolgoročno je apreciacija, kot je bilo že pojasnjeno, na določeni točki ekonomskega cikla vedno lahko pričakovana, ne pa tudi natančno napovedljiva. Utemeljen je tudi argument, predložen v odgovoru na revizijo, da se konkretnjša kratkoročna napoved BS o apreciaciji za obdobje 2005 - 2007 ni uresničila, saj se je vrednost CHF v tem obdobju (to je pred sklenitvijo spornih kreditnih pogodb) dejansko gibala v nasprotni smeri od napovedane. Informacija o neuresničenih napovedi bi bila za kreditojemalca brezpredmetna. Upošteva ugotovitev, da so tožniki razumeli mehanizem pogodbene določbe in pomen valutnega tveganja ter da so se zavedali možnosti nihanja tečaja (torej tudi možnosti apreciacije CHF), so revizijske navedbe, da zagotovo ne bi sklepali tovrstnih pogodb, če bi bili seznanjeni z dokumenti BS, brez podlage oziroma se zdijo razumne le ex post facto, ko je do uresnitve rizika dejansko prišlo. Še posebej zato, ker je sodišče druge stopnje izrecno ugotovilo tudi to, da je bil v konkretnem primeru tožnikom enakovredno ponujen tako kredit v CHF kot kredit v EUR z opisom prednosti in slabosti obeh ter da tožniki niso trdili, da kredita v EUR ne bi mogli dobiti.

57. Izkaže se torej, da je bila pojasnilna dolžnost v obravnavanem primeru ustrezno in pošteno opravljena in da je pogoj o vračilu kredita v CHF posledično štet za jasen in razumljiv. Kot tak se izogne presoji nepoštenosti, zato je bila presoja morebitnega znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi strank, ki jo je sodišče druge stopnje sicer prav tako opravilo, pravzaprav odveč.

58. Revizijsko sodišče dodaja še, da ni upoštevalo revizijskih navedb v zvezi z letnimi poročili toženke iz leta 2006 in 2008 revizijsko sodišče ni upoštevalo, saj gre za nedovoljene revizijske novote, kar priznava tudi sama revizija. Enako velja za povzemanje prispevkov mag. Tatjane Šuler, T. J. Jordana in raziskave Lenza in Savioza. Vsi namreč datirajo pred trenutkom vložitve tožbe v tej zadevi, zato bi se tožniki lahko nanje pravočasno sklicevali že v postopku pred sodiščem prve stopnje. To velja tudi za navedbe v zvezi z učinki monetarne politike na tečaj CHF/EUR, saj so se tožniki sami že v tožbi sklicevali tudi na učinke te politike (četudi jim je sodišče kasneje pripisalo večji pomen, kot so pričakovali).

Odločitev o reviziji

59. Ker razlogi, zaradi katerih je bila revizija vložena, niso podani, jo je Vrhovno sodišče na podlagi 378. člena ZPP kot neutemeljeno zavrnilo (I. točka izreka).

Odločitev o revizijskih stroških

60. V skladu s prvim odstavkom 165. člena ZPP je revizijsko sodišče odločilo tudi o stroških, ki so nastali v revizijskem postopku. Ker tožniki z revizijo niso uspeli, v skladu s prvim odstavkom 154. člena ZPP sami krijejo svoje revizijske stroške (II. točka izreka), medtem ko so toženki dolžni povrniti njene revizijske stroške (III. točka izreka). Ti so odmerjeni v skladu z Odvetniško tarifo¹⁸ (v nadaljevanju OT) in upošteva vrednost točke 0,459 EUR skupaj znašajo 1.113,80 EUR (1.950 točk za odgovor na izredno pravno sredstvo po tar. št. 21/3,¹⁹ materialni stroški v višini 2 % skupne vrednosti storitve po tretjem odstavku 11. člena OT - 39 točk, 22 % DDV).

¹ Kot tudi ne valutne klavzule, vendar pa v obravnavani zadevi ni šlo z kredit z valutno klavzulo, temveč za posojilo tuje valute, ne glede na način izpolnitve.

² Avtorica naj bi v njem med drugim opozarjala, da je v Sloveniji zavedanje tečajnega tveganja lahko manjše kot v državah z drsečim režimom deviznega tečaja in da se gospodinjstva tudi za stanovanjske kredite odločajo samo na podlagi trenutne višine obrestnih mer in višine obroka ob odobritvi posojila; da anuitetni načrti, predstavljeni posojilojemalcem, pokažejo le stroške posojila pri trenutni višini obrestne mere in tečaja, ne upoštevajo pa vpliva možnih sprememb teh dejavnikov; da imajo potrošniki zaradi višine posojil le malo možnosti za spreminjanje načina financiranja (večinoma le poplačilo starega kredita z najemom novega v drugi valuti); da pri kreditih v CHF posojilojemalci nimajo prihodkov v CHF, banke pa jim ne ponujajo izvedenih finančnih instrumentov zavarovanja pred tečajnim in obrestnim tveganjem; da tveganja, ki izhajajo iz kreditov v CHF bremenijo predvsem gospodinjstva, banke pa so pred temi tveganji dobro zavarovane; da ima CHF sloves stabilne valute, vendar se njegov tečaj lahko spremeni, saj ni odvisen od politike ECB; da postajajo novi bančni produkti vse bolj kompleksni, zato morajo banke svoje stranke dobro seznaniti s ponudbo in tveganji.

³ Med najpomembnejšimi naj bi bile ugotovitve o razlogih za dolgoročen trend rasti vrednosti CHF od 70ih let prejšnjega stoletja (visoka produktivnost izvoznega sektorja, izboljšani pogoji mednarodne menjave, učinek „varnega zatočišča“, saj Švica v času krize ponuja politično, institucionalno, socialno in finančno stabilnost, in posledično obrestni bonus) ter o razlogih za kratkotrajno slabitev CHF v letih 2005-2007 (padec averzije do tveganj na finančnih trgih).

⁴ Gre za seštevek evrske protivrednosti obeh kreditov po spornih kreditnih pogodbah. Dajatelna zahtevka za plačilo 8.088,44 EUR in 30.468,40 EUR sta v to vrednost „všteta“ tako, da vsak od njiju (po preračunu tožnikov) hkrati predstavlja del še neodplačanega kredita po posameznih pogodbah.

⁵ Sklep o zavrženju tožbe sicer pomeni sklep, s katerim je postopek pravnomočno končan. Stranke lahko zato zoper njega lahko vložijo dovoljeno revizijo, kadar bi bila dovoljena tudi revizija zoper pravnomočno sodbo, torej v odvisnosti od revizijskega pragu (prvi in drugi odstavek 384. člena ZPP).

⁶ Revizija je vselej dovoljena zoper sklep, s katerim je sodišče druge stopnje zavrglo vloženo pritožbo.

⁷ Glej V. Rijavec v komentarju k 274. členu ZPP, v L. Ude et all, Pravdni postopek - zakon s komentarjem, 2. knjiga (GV Založba, Ljubljana 2005), str. 557.

⁸ A. Galič v komentarju k 2. členu ZPP, v L. Ude et all, Pravdni postopek - zakon s komentarjem, 1. knjiga (GV Založba, Ljubljana 2005), str. 31.

⁹ Glej ugotovitev iz 11. točke obrazložitve sodbe sodišča prve stopnje.

¹⁰ Prav tam.

¹¹ Vrhovno sodišče je pojasnilo, da je v tem primeru odločilna zakonodaja o potrošniškem kreditiranju in njena razlaga (glej 21. točko obrazložitve sklepa opr. št. II Ips 201/2017).

¹² V skladu z drugim odstavkom 4. člena Direktive 93/13/EGS je ocena nedovoljenosti spornega pogodbenega pogoja dopustna le v primeru, če pogoj ni zapisan v jasnem in razumljivem jeziku.

¹³ Poudarilo Vrhovno sodišče.

¹⁴ Sodišče EU je konkretno sicer govorilo o pogodbenih klavzulah iz posojilnih pogodb romunskih potrošnikov, ki so bile obravnavane v tistem primeru in kjer je šlo za tipske klavzule.

¹⁵ Poudariti je treba, da je v času sklepanja spornih kreditnih pogodb potrošniške kredite urejal ZPotK, ki pojasnilne dolžnosti bank ni podrobneje urejal, kasnejših sprememb v korist potrošnikov iz ZPotK-1 in ZPotK-2 pa ni mogoče uporabiti retroaktivno.

¹⁶ Skladnost izpovedb lahko kaže na njihovo verodostojnost, ne pa nujno. Ne obstaja dokazno pravilo, da več enakih izpovedb nujno pomeni resničnost dejstva, o katerem priče izpovedujejo. Vsako izpovedbo sodišče zato presoja v kontekstu celotnega pričanja posamezne priče, ostalih prič in drugih dokazov, pri čemer upošteva številne subjektivne in objektivne dejavnike, ki lahko vplivajo na verodostojnost pričanja.

¹⁷ Glej tudi 15. opombo te odločbe.

¹⁸ Ur. l. RS, št. 2/2015 s spremembami in dopolnitvami.

¹⁹ Toženka je po tej postavki neutemeljeno priglasila 2.700 točk. Predmet revizijske presoje je bila odločitev o primarnem tožbenem zahtevku, katerega vrednost je ocenjena na 218.765,75 točk, kar pomeni, da toženki za odgovor na revizijo pripada zgolj temu ustrezno število točk po tar. št. 18 (to je 1.300 točk), zvišano za 50%, skupaj 1.950 točk.

Zveza:

RS - Ustava, Zakoni, Sporazumi, Pogodbe

Obligacijski zakonik (2001) - OZ - člen 86

Zakon o varstvu potrošnikov (1998) - ZVPot - člen 22, 23

Zakon o potrošniških kreditih (2000) - ZPotK - člen 1

Ustava Republike Slovenije (1991) - URS - člen 155

Zakon o pravdnem postopku (1999) - ZPP - člen 8, 274, 274/1, 339, 339/2, 367, 367/5, 384, 384/3

EU - Direktive, Uredbe, Sklepi / Odločbe, Sporazumi, Pravila

Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah - člen 4

Datum zadnje spremembe: 15.01.2019